

Cultural Heritage Education Program for Secondary School Students

Özge İslamoğlu¹, Fulya Üstün Demirkaya², Funda Kurak Açıcı¹ and Aylin Aras³

¹Karadeniz Technical University, Department of Interior Architecture

²Karadeniz Technical University, Department of Architecture

³Bursa Technical University, Department of Architecture

Abstract

This study assumes that education with age- and level-appropriate methods and materials at an early age plays a strategic role in passing cultural heritage on to future generations. The study aimed to analyze the data derived from the project titled "TUBITAK 4004: Nature Education and Science Schools Support Program: We Protect Our Cultural Heritage in Trabzon". Thirty secondary school students (fifth-eighth graders) from Trabzon participated in the project with the following objectives: explaining the concept of cultural heritage, raising students' awareness of Trabzon's cultural heritage and teaching them how to promote and preserve Trabzon's cultural heritage. The project consisted of four stages. First, a review of literature review on cultural heritage was conducted. Second, pretests were administered to participants to assess their knowledge and awareness of cultural heritage. Third, participants attended seminars, drama events, workshops and trips to experience Trabzon's cultural heritage. Fourth, participants solved the posttests in order to assess their knowledge and awareness of cultural heritage. The main goal was to determine whether the project affected their knowledge and awareness of cultural heritage, and the results showed that the CHEP improved participants' knowledge level. Before the programme's implementation they did not know much about Trabzon's cultural heritage, but after the CHEP's implementation, they had more knowledge and awareness of the topic. The results show that children should be provided with cultural heritage education via different methods.

Key words: awareness of protection; city; cultural heritage; education; Trabzon; urban history

Introduction

Cultural heritage and cultural heritage education

The definition and scope of cultural heritage have changed throughout history. Today, it encompasses civic buildings, urban and rural areas and intangible assets, including the branches of culture and arts (Güleç Korumaz, 2015, p.14).

Cultural heritage is a collection of tangible and intangible assets with universal values generated by earlier generations. UNESCO defines heritage as “our legacy from the past, what we live with today, and what we pass on to future generations,” while it defines cultural heritage as “tangible heritage, such as monuments that make up the historical and constructed setting, and groups of buildings, and areas of architectural value” (UNESCO, 1972).

Cultural heritage is a broad concept divided into two categories: tangible and intangible. Tangible cultural heritage consists of tangible artifacts and objects. Intangible cultural heritage is called “traditional culture,” “popular culture,” or folklore (Skounti, 2011). The Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage classifies cultural heritage into monuments, groups of buildings and sites. (UNESCO, 1972).

Cultural heritage is the symbol and proof of the existence and continuity of cultural groups. Tangible and intangible cultural heritage includes historical-documentary, aesthetic-artistic, symbolic, social, economic, religious, spiritual and even political values. As a non-renewable resource, cultural heritage is identified with the concept of “trust,” which is an important value for society. Therefore, the whole society is responsible for passing cultural heritage down to future generations. Integration of cultural heritage with contemporary life is essential for cultural continuity (ICOMOS, 2013).

Cultural heritage includes all tangible and intangible assets that constitute or define the cultural identity of a nation/country or underline the differences between that nation/country and its “other.” Cultural heritage manifests itself in all aspects of value judgments and knowledge (Oğuz, 2001; Avcı & Memişoğlu, 2016).

Cultural heritage is the collective memory of a society. It helps a society pass the test of time and hand down its characteristics to future generations. Globalization has been the dominant force since the beginning of the 20th century. It has caused the disappearance of many components of cultural heritage. In recent years, there has been an increase in policies designed to preserve and unearth local and original cultural elements. The concept of cultural heritage has therefore become more important than ever before (Arslan et al., 2017).

Every asset belonging to urban history symbolizes urban cultural heritage. Cultural assets constitute urban identity, which also contributes to urban culture. There is a significant interaction between the two. Learning urban culture only from books is incomplete and short-lived. Hands-on cultural heritage education by living and seeing is a concrete form of education that makes people culturally conscious enough to pass it on to future generations.

The term “heritage education” has been popular in many countries (England, Scotland, etc.) since the early 1900s, while museum curators, archaeologists, folklorists and art history enthusiasts began to use it in the 1980s. It involves learning activities tailored to better understand history and culture. It is an approach to teaching and learning history and culture using tangible and intangible cultural assets and environmental information. This education is designed to inform students about history and culture and to ensure different groups’ appreciation of and contribution to art and technology (Yeşilbursa, 2011, p.67). Cultural heritage education focuses on making people recognize and appreciate all intangible and tangible assets in their environment and put in an effort to protect and promote them (İslamoğlu, 2018). Cultural heritage education promotes the sense of commitment to historical and cultural values and encourages people to consider their own historical and cultural experiences when making plans (Yeşilbursa, 2011: 67).

Cultural heritage education helps children understand the economic and social conditions of their ancestors and trace technical developments throughout history. Therefore, cultural heritage education fosters change and continuity and enables children to understand historical and cultural continuity and commitment. Every society has a past and a memory that distinguishes it from others. Cultural heritage education is a constructive element of collective memory because it describes different times. It encourages children to recognize and preserve not only the local heritage but also the world heritage (Özbaş, 2012). Schools should offer courses on cultural heritage. However, cultural heritage education should be a life-long process, including, but not limited to, schools.

Cultural heritage teaching is a multidimensional process that needs more than school education. Authentic resources, objects, museums, archives, memorial places and real places are sites of history teaching beyond school borders (Pandel, 2013). Creative history education becomes more meaningful with out-of-school and out-of-classroom teaching (Kitson et al., 2011).

Cultural heritage assets are tangible relics of historical heritage that witness the adventure of humanity. Therefore, it is of paramount importance to provide students with cultural heritage education integrated with extracurricular activities. The city is where hands-on cultural heritage education about urban history and culture is most active.

City as space of learning in cultural heritage education

The city is the greatest tangible product constructed by humans to organize life. It channels and surrounds life (Cansever, 1997, p. 3). City building, defined by Plato as “the greatest virtue of man,” is also a complete process. Cities have always been the most dynamic element of society - whether agrarian or industrial – and have left deep marks on social life (Aktüre, 1981). All those marks that encompass both oral and written history are hidden in the city’s archaeological past, which is cultural heritage.

Cultural heritage is part of social identity that should be passed on to future generations to turn it into a permanent tribute to history the modern human lives with. Remnants and documents from all eras and cultures help us preserve the artwork and environment facing the threat of degradation, modification or destruction. We need to protect both tangible and intangible assets because they are symbols of urban life (Negiz, 2017).

Laws, regulations and conventions are an essential step to the protection of cultural heritage. However, education is essential to raise public awareness of cultural heritage because it takes conscious individuals to create a society that cares about protecting and promoting cultural heritage (Yeşilbursa, 2011, p.8).

Urban spaces and buildings act as a bridge between past and present, hand down urban memory to future generations and contribute to urban identity. We should adopt a present-day understanding and protect those spaces and buildings that play a crucial role in every era. This, in turn, allows us to know about their past and the architectural schools of earlier periods and pass them on to future generations. Urban conservation practices should focus on raising public awareness of environmental and cultural values. When we take urban textures and buildings into account along with their users, we are likely to conserve them better. We should make sure that people from a young age become conscious enough to love and protect urban assets (Erşen, 2013, Asatekin, 2004, p. 18)

We cannot separate cultural heritage education from urban culture. The city is a whole, with its historical and cultural values and urban users who protect those values. This suggests that users should learn everything about the city from the city itself, and that cultural heritage education should encompass all urban elements. Therefore, this study focused on Trabzon, which has a rich cultural heritage and history.

Trabzon as a learning environment

Trabzon has hosted numerous civilizations throughout history. It is a city that preserves the remnants of its long past and manifests the social dynamics of each era in its physical texture.

The history of the city goes back to the seventh century BC. However, according to the intact architectural culture, the history of the city begins with the castle known to have been constructed before the third century. On the south are *Yukarihisar* (Upper Citadel) walls on a hill, on the east and west is *Ortahisar* (Middle Citadel) bounded by deep valleys, and on the northernmost part of the city are *Aşağıhisar* (Lower Citadel) walls by the sea (Üstün Demirkaya & Tuluk, 2018).

The city consists of three inner walls and suburbs in the east, west and south. Within the inner walls are monumental civil buildings, such as temples, palaces, mosques, baths and madrasas.

The registered building stock of the city includes 43 mosques [ten were originally churches, but converted into mosques after the Ottoman conquest of the city in 1461, and two were *külliyes* (Islamic-Ottoman social complex)] and 40 fountains

and inscriptions, 12 baths, seven inns, a *Bedesten* (covered bazaar), three bridges, four churches, two monasteries, three aqueducts, four citadels, four tombs, 23 public buildings, 14 schools, three hotels and many mansions, residences and workplaces. (Özen et al., 2009).

The building stock of Trabzon consists of the walls surrounding the city and the *Tabakhane* and *Zağnos* bridges connecting the city with the outside world. Some of the early structures are Panagia Chrysocephalos Church/*Fatih* Grand Mosque, *Hagia Sofia* Church/*Hagia Sophia* Mosque, St. Eugenios Church/*Yeni Cuma* Mosque, Monastery of Girls from the Komnenos period, *İçkale* Mosque, *İskender Paşa* Mosque, *Gülbahar Hatun* Mosque, *Abdullah Paşa* and *Kavak Square* fountains from the Ottoman Era, government house, municipality and telegraph office, post office and the arsenal from the late Ottoman Era. The residences bearing the traces of the end of the 19th century and the first quarter of the 20th century are mostly in *Ortahisar*, *Gülbahar Hatun* and *Çarşı* neighborhoods. *Atatürk* Mansion, *Kostaki* Mansion and *Nemlioğlu* Mansion are quite comprehensive and different architectural structures built by affluent families.

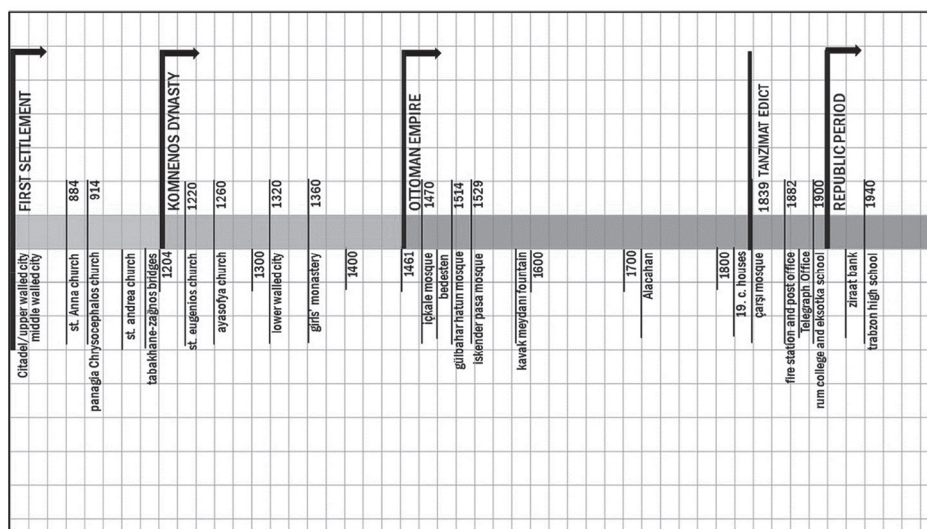

Figure 1. Trabzon's historical chronology (prepared by the authors)

Identification and improvement of cultural heritage awareness

Purpose and method

This study is based on data from the project titled “TUBITAK 4004: Nature Education and Science Schools Support Program: We Protect Our Cultural Heritage in Trabzon,” conducted in 2018.

The objective of the project was to help Trabzon's students learn the concept of “cultural heritage” by doing and living and raise their awareness of the cultural heritage

of the city, which has hosted numerous civilizations throughout history. The project also aimed to make sure that students became conscious enough to pass the urban cultural heritage onto future generations.

Study group

The conservation of cultural heritage is a means of forging the bond among citizens and making them respect the city they live in. Cultural heritage connects the past with the future, and all segments of society should therefore be made aware of the importance and necessity of protecting urban cultural heritage to ensure historical continuity. Education is the key to making sure that citizens see the protection of cultural heritage as a social duty. The study focused on secondary school students (fifth, sixth, seventh and eighth graders) because the Ministry of National Education (MNE) included the subjects of “cultural values” and “cultural assets” in the curricula of those grades, based on the assumption that education on cultural heritage should start at an early age.

First, we got in touch with the Trabzon Directorate of National Education to reach students living in low socioeconomic neighborhoods. Second, we created an online application system to get in touch with students living in the city center. The sample consisted of disadvantaged students who lived outside the city and went to schools there, so they could not enjoy Trabzon’s cultural heritage due to insufficient access to the city center. The MNE has contacted the disadvantaged students regarding their participation in the research. Students who lived in the city center and applied for the study individually were included in the sample based on some criteria. The sample consisted of 30 students, and the inclusion criteria were: (1) not knowing much about cultural heritage and (2) having necessary personality traits to popularize the target outcome. Therefore, we first asked students the questions, “What is cultural heritage?” “Do you know about Trabzon’s cultural heritage?” “Write down the cultural assets of Trabzon, please.” Those who had difficulty answering the questions were recruited. We also got in touch, through the MNE, with school principals and teachers to find out about students’ academic performance, social communication skills, motivation and willingness. Based on these criteria, the sample consisted of 30 students.

This study aimed to make children aware of the importance of the conservation of cultural heritage at an early age. Participants attended an education program tailored to their interests and competencies.

Table 1 shows the distribution of students by grade level and gender.

Table 1
Distribution of students by grade level and gender

Gender	Grade Level			
	5	6	7	8
Girl	0	6	7	4
Boy	4	4	2	3

Data collection tools

Data were collected using the Word Association Test (WAT) and the Visual Survey Test (VST) as pretest-posttest. The Word Association Test consists of two items and the Visual Survey Test of ten questions.

The Word Association Test is a standard measure of investigating the association between a cognitive structure and its concepts and the concepts in long-term memory (Özatlı & Bahar, 2010). The first WAT item asked participants to write down the words they thought were associated with the concept of “cultural heritage.” The second item asked them to write down the first things that came to mind when they thought of the “historic buildings in Trabzon”.

The Visual Survey Test consisted of multiple-choice questions to elicit information on two aspects. First, we presented participants with visuals of six buildings and asked them to choose the names they thought belonged to those buildings. Second, we asked them four questions in the form of “What function/purpose do you think the building, a photo of which you can see on the side, was built for,” and asked them to choose the answer they thought was correct.

The Word Association Test (WAT) and the Visual Survey Test (VST) were used as pretest-posttest to determine whether the CHEP improved participants’ awareness or not.

Preparation of the education program

The research was conducted between 9 and 18 July 2018 in Trabzon. The study entailed an 8-day cultural heritage education program (CHEP) consisting of 13 activities developed by academics and educators adhering to the chronology of Trabzon’s cultural heritage. The study team consisted of academics with pedagogical background who were experts in cultural heritage and Trabzon city history, an educator experienced in education management and planning and another educator experienced in art history. The team made sure that the activities were age-appropriate and relevant to cultural heritage. The CHEP staff consisted of educators from different disciplines, such as architecture, interior design, art history and educational sciences.

The project consisted of four stages (Figure 2). First, a literature review was conducted on Trabzon’s cultural heritage. Second, pretests (word association test and visual questionnaire test) were administered to assess the participants’ knowledge and awareness of Trabzon’s cultural heritage. The third stage was an eight-day program with 13 activities based on the chronology of Trabzon’s history. Participants attended seminars, drama events, workshops and trips to experience Trabzon’s cultural heritage. Fourth, posttests (word association test and visual questionnaire test) were administered to assess the participants’ knowledge and awareness of Trabzon’s cultural heritage. The main goal was to determine whether the project affected their knowledge and awareness of cultural heritage.

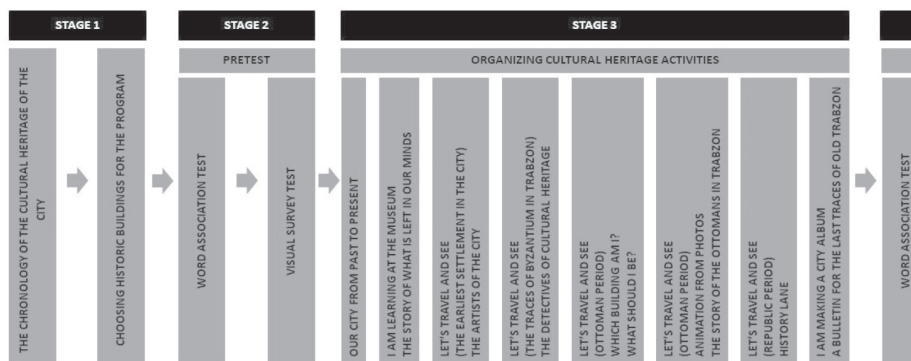

Figure 2. CHEP stages

The CHEP activities helped participants experience the cultural heritage of the city. The critical point here is that the activities were chronologically aligned to the city’s history to improve participants’ sense of belonging and protective attitudes. The CHEP activities were organized into four periods in chronological order: 1) the Earliest Settlement in the City, 2) Traces of Byzantium in Trabzon, 3) Ottoman Period and 4) Republic Period. CHEP activities were as follows: 1) Seminars for Our City from Past to Present, 2) I am Learning at the Museum, 3) The Story of What is Left in Our Minds, 4) Let’s Travel and See, 5) Artists of the City, 6) Detectives of Cultural Heritage, 7) Which Building Am I?, 8) What Should I Be?, 9) Animation from Photos, 10) History Lane 11) the Story of Ottomans in Trabzon, 12) I am Making a City Album and 13) A Bulletin for the Last Traces of Old Trabzon. All activities corresponded to the periods and were related to one another, so all participants attended the activities within the given time. Moreover, the entire project team took an active part in all activities to ensure the continuity of training and assessments. Table 2 shows the method, duration, purpose and content of the activities.

Activities Let’s Travel and See and I am Learning at the Museum allowed participants to experience cultural heritage through observation and field trips. Participants acquired personal experience and bonded with buildings they visited, which cultivated a sense of responsibility. Other activities involved arts and cultural activities and learning by playing and dramatization to engage students in the CHEP and help them develop scientific, critical thinking and social skills. Some of the activities were carried out on cultural heritage sites to ensure hands-on learning, learning retention and bonding with the historic buildings.

The long-term goal of the CHEP was to raise participants’ awareness of Trabzon’s cultural heritage and turn them into informed citizens who follow exhibitions and events in CHEP buildings and let their families and people around them know about them.

Table 2
CHEP activities

Activity	Method and duration	Goal	Content
Seminars for Our City From Past to Present	Seminar 60'	Informing participants of Trabzon's cultural heritage	Informing participants about the cultural heritage of the city from ancient times until the Ottoman conquest
I am Learning at the Museum	Observation 180'	Providing background information on the cultural heritage of the city	Taking participants to the city museum to help them see and learn about the buildings from earlier periods
The Story of What is Left in Our Minds	Workshop Art events 60'	Consolidating learning outcomes	Getting participants to write down what is left in their minds about the "I am Learning at the Museum" activity
Let's Travel-See Trips	Observation Total 1020'	Introducing the cultural heritage assets of the city Hands-on learning about the cultural heritage assets of the city Developing a sense of belonging to the city Establishing a connection between historic buildings and the periods in which they were built	Visiting historic buildings in a chronological order
Artists of the City	Observation Fieldwork Art events 120'	Approaching the cultural heritage from the perspective of aesthetics and beauty through eye-hand coordination Raising participants' awareness of the importance of the protection of the cultural heritage of the city	Getting participants to draw a picture of a given building
Detectives of Cultural Heritage	Game Fieldwork Art events 90'	Associating terminology related to historical artifacts with the buildings	Playing Treasure Hunt: hiding cards at surprise locations and getting participants to find them to discover the treasure by using the visuals and information and tips
Which Building Am I?	Games 90'	Helping participants develop a sense of belonging and become aware of the importance of protecting cultural heritage	Using flashcards and images to describe the buildings

Activity	Method and duration	Goal	Content
What Should I Be?	Dramatization 90'	Raising participants' awareness of the importance of conserving and improving cultural heritage Turning participants into informed citizens who can see the connection between cultural heritage and the present day and pass that culture on to future generations	Brainstorming about the repurposing of the buildings
Animation from Photos	Dramatization 90'	Teaching participants about urban history and cultural values on-site and helping them appreciate the lifestyles of early civilizations	Getting participants to dramatize scenes based on old photos
History Lane	Games 60'	Introducing the periods and translating them to urban texture in chronological order Helping participants see the connection between historic buildings and the periods in which they were built	Getting participants to place flashcards on a history lane in chronological order
The Story of Ottomans in Trabzon	Games, Fieldwork Art events 90'	Approaching cultural heritage from the perspective of aesthetics and beauty through eye-hand coordination	Dot Drawing: getting participants to draw the picture of a given building by following dotted lines
I am Making a City Album	Workshops Art events 90'	Appreciating cultural heritage Helping participants consolidate their knowledge of cultural heritage by using learning outcomes set out by the activities (field trips, city museum visits, seminars, etc.)	Getting participants to use cultural heritage visuals and information to make an album
A Bulletin for the Last Traces of Old Trabzon	Workshops Art events 90'	Helping participants to consolidate their knowledge based on their experiences	Getting participants to use cultural heritage visuals and information to prepare a bulletin

Results

We used different methods to examine the role the city (as a learning environment) played in cultural heritage education. To that end, we involved students in the CHEP activities and then tested their knowledge and awareness level. We used the Word Association Test and Visual Survey Test (pretest and posttest) to determine whether the CHEP activities improved students' knowledge and awareness. The interval between the pretest and posttest was eight days.

The pretest results showed that participants did not know much about cultural heritage in general and Trabzon's cultural heritage in particular. The posttest results showed that the CHEP significantly improved their knowledge and awareness of cultural heritage in general, and Trabzon's cultural heritage in particular.

The results were addressed under three headings:

- 1) Participants' knowledge of the concept of cultural heritage
- 2) Participants' knowledge of Trabzon's cultural heritage
- 3) The original functions of cultural heritage assets of Trabzon

Participants' knowledge of the concept of cultural heritage

Within the scope of WAT (pretest), we asked participants to write down ten words/concepts that came to their minds when they thought of the concept of cultural heritage.

The sample consisted of 30 students. Participants defined cultural heritage as "historical artifacts" (n=19), "culture" (n=14), "history" (n=13), "museums" (n=8), "past" (n=8), "heritage" (n=7), and "mosques" (n=7). They also defined it, to a lesser extent, as "monasteries," "old," "knowledge," "our values," "our self," "bridge," "mansions," "future," "nation," "buildings from our past," "generation," "staking out a claim," "ancient sculptures," "shrines," "historical houses," "country," "respect," "children," "wealth," "travel," "social," "ancient," "city," "unity," "Ottoman architecture," "Mimar Sinan," "golden," "society," "our ancestors," "foundation," "our instruments," "our folk songs," "ancient cultures," "traditions/customs," "epics," "our clothes," "our cuisine," "historical items," "artifacts," "antiquities," "historical places," "old buildings," "ownership," "conservation," "remembering," "being aware," "appreciation," "Greeks," "civilization," "buildings," "former states," "churches," "palaces" and "cultural values."

After the cultural heritage education program (activities and field trips), we applied the WAT as a posttest to determine how well participants learned about cultural heritage in general and Trabzon's cultural heritage in particular.

Within the scope of WAT (posttest), we asked participants to write down ten words/concepts that came to their minds when they thought of the concept of cultural heritage. They defined cultural heritage as "heritage" (n=14), "historical artifacts" (n=14), "history" (n=11), "past" (9), "conservation" (n=6) and "staking out a claim" and "caring" (n=5). They also defined it, to a lesser extent, as "old mosques," "treasure," "architectural structures," "our ancestors," "Ottomans," "humanity," "traditions," "Trabzon," "churches," "making use of," "learning," "bladesmithing," "cultural wealth," "knowledge," "love," "respect," "social," "ancient peoples," "renovating," "intangible meaning," "tangible meaning," "Atatürk," "movable," "immovable," "art," "science," "material heritage," "wood," "stone," "sites," "projects," "regions," "old stuff," "old tools," "ancient times," "streets," "Atatürk Mansion," "Gülbahar Hatun Mosque," "Gülbahar Hatun Shrine," "Bedesten" and "Fatih Büyük Mosque."

The comparison between the participants' pretest and posttest responses is given in Figure 3. In the pretest, participants associated the concept of cultural heritage mostly

with “historical artifacts,” “culture” and “history”. In the posttest, they associated it mostly with “historical artifacts” and “heritage,” followed by “history” and “past”.

The pretest and posttest results showed that the CHEP improved participants’ knowledge level. Before the CHEP they did not know much about cultural heritage, but after the programme’s implementation they defined the concept differently and were more aware of its importance. They used more specific terms to define cultural heritage on the last day than on the first day. The words “conservation,” “staking out a claim” and “caring,” which were absent in the pretest, were apparent in the posttest. This showed that the CHEP improved participants’ knowledge and awareness of cultural heritage.

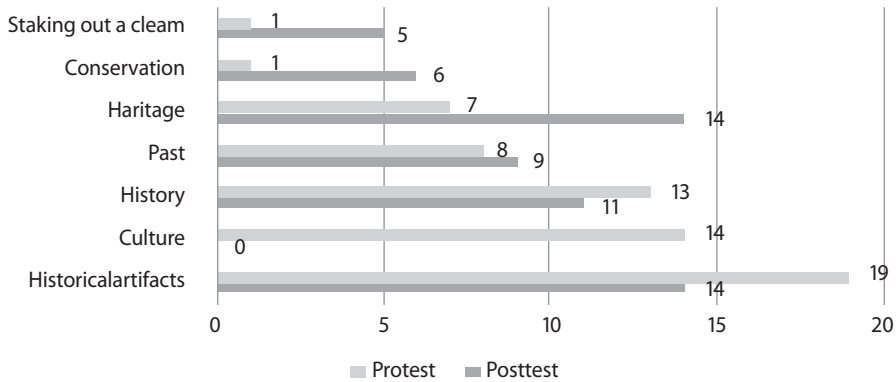

Figure 3. Most common words associated with the concept of cultural heritage

We also employed the Visual Survey Test (VST) as a pretest-posttest to determine how effective the CHEP was in teaching participants about cultural heritage. The test consisted of two stages. We first presented photos of six buildings and asked participants to match the photos with the correct names. Second, we asked the participants what function/purpose they thought the building X, a photo of which they could see on the side, was built for.

In the pretest, all participants recognized the *Atatürk* Mansion, one of the city’s famous buildings. They also recognized *Hagia Sofia* Mosque (n=28), the Arsenal (n=23), *Gülbahar Hatun* Mosque (n=13), *Iskender Pasha* Mosque (n=8) and *Bedesten* (n=5). In the posttest all participants recognized *Atatürk* Mansion, *Hagia Sofia* Mosque and the Arsenal. They also recognized *Gülbahar Hatun* Mosque (n=28), *Bedesten* (n=24) and *Iskender Pasha* Mosque (n=22).

In the VST pretest, all participants correctly matched only the photo and the name *Atatürk* Mansion. However, they all correctly matched the *Hagia Sofia* Mosque, Arsenal, and *Atatürk* Mansion photos and names in the posttest. In the pretest, only six participants correctly matched the photo and name of *Bedesten*, while, in the posttest, 22 participants correctly matched them. In the pretest, only nine participants correctly matched the photo and name *Iskender Pasha* Mosque, while, in the posttest, 20 participants correctly matched them.

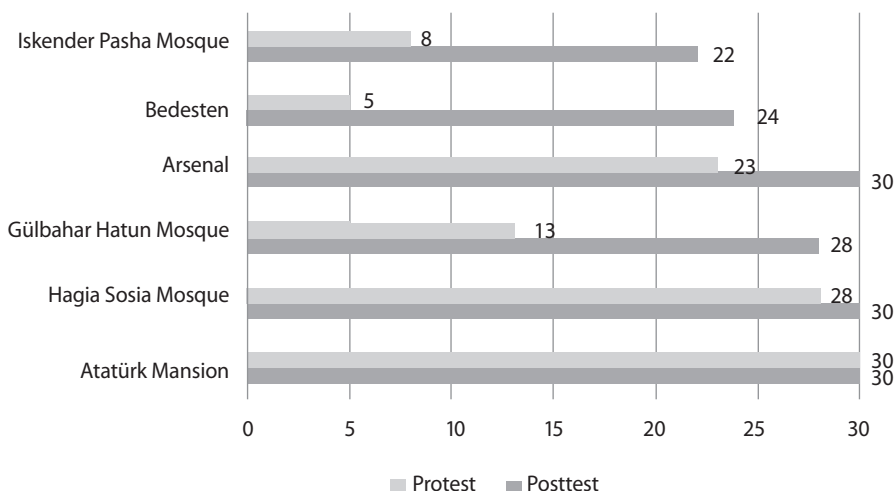

Figure 4. Visual Survey Test: building-name matching

The results showed that the CHEP significantly improved the participants' levels of knowledge and awareness of cultural heritage in general and Trabzon's cultural heritage in particular.

Participants' knowledge of Trabzon's cultural heritage

The cultural heritage education program allowed participants to learn about cultural heritage by doing, living and observing. After the program, they recognized and appreciated the city's cultural heritage more. Let's Travel and See activities gave them an opportunity to visit historic buildings. In this way, they learned where those buildings were, what they experienced throughout history, for what purpose they were built and how they were repurposed. This made the participants more aware and appreciative of the city's cultural values. Their responses to the item "Write down the cultural assets of Trabzon, please" in the WAT pretest were grouped under five headings:

- Misnamed buildings [Pasha Mosque (1), Madrasa Church (1), *Nurbahar Hatun Shrine* (2) and War house (1)]
 - Naming buildings based on their structure/purpose [Madrasa (1), mosque (1), citadel (5) and aqueduct (2)]
 - Using the names of quarters for buildings [*Pamukkale* (1), *Uzungöl* (4), *Akçaabat* (1), *Trabzon* (1) and *Sera Lake* (3)]
 - Buildings not in Trabzon [Santa Ruins (2)- *Gümüşhane*, *Selimiye Mosque* (1) - *Edirne*, Maiden's Tower (1), *Malabağdi Lake* (1) and *Ortahisar Citadel* (1)]
 - Buildings in Trabzon [*Sümela Monastery* (30), *Atatürk Mansion* (25) and *Hagia Sofia Mosque* (21)]

In the pretest, half of the participants wrote down the buildings that were already very popular (*Sümela Monastery*, *Atatürk Mansion* and *Hagia Sofia Mosque*). Some participants wrote down *Gülbahar Hatun Mosque* (n=7), *Kanuni's House* (n=5) and

Iskender Pasha Mosque (n=6), which were all in Trabzon. However, none of the participants wrote down the other buildings, or only a few wrote them down.

In the posttest, none of the participants made the mistakes they had made in the pretest (misnaming the buildings, writing down buildings that were of no historical value or buildings that are not in Trabzon, using the names of quarters for buildings, or naming buildings based on their structural type). On the contrary, in the posttest, they wrote down many historic buildings they had not in the pretest (*Bedesten*, *Yenicuma* Mosque, *Zağnos* Bastion, Aqueduct, Abdullah Pasha Fountain, *Alacahan*, *İçkale* Mosque, *Nemlioğlu* Mansion, *Memiş Ağa* Mansion, the Arsenal, Trabzon Townhall, *Tabakhane* Bridge, *Büyük Fatih* Mosque, *Tabakhane* Mosque, *Çarşı* Mosque, Botanical Garden, *Küçük Ayvasıl* Church, *Kunduracılar* Street, *Orta Mahalle* Houses, Trabzon High School, *Zağnos* Bridge and Ziraat Bank). This result showed that the CHEP taught participants about numerous historic buildings in the city. Most important is that participants wrote down all the buildings they visited and performed activities in. For example, participants played the game Detectives of Cultural Heritage in *Gülbahar Hatun* Mosque, which helped them all remember it as one of the city's important historic buildings. They also did dramatization and played the game Artists of the City in *Hagia Sofia* Mosque, resulting in 25 of them writing it down as one of the historic buildings of the city. *Atatürk* villa is another building written down by most participants (n=23). This is not surprising given that they performed Animation from Photos activity there. The posttest results indicated that the CHEP activities (visits, games, dramatization and learning by doing and living) significantly promoted learning retention.

The cultural heritage education program also involved seminars and videos about some buildings not included in the trip plan. Participants also remembered those buildings and wrote down their names in the posttest. However, participants wrote down the names of few buildings they did not visit instead of the ones they visited. For example, they wrote down *Nemlioğlu* Mansion (1), *Kızlar* Monastery (8), *Orta Mahalle* (1), *Vazelon* Monastery (1), *Memişağa* Mansion, etc. (1).

Results regarding the original functions of Trabzon's cultural heritage assets

In the second part of the VST, we asked the participants what function/purpose they thought the Townhall, *Gülbahar Hatun* Mosque, the Arsenal and the Museum of History had originally been built for? They gave very different answers regarding the original function of the Townhall and the Museum of History. They believed that they were originally places of worship (4), exhibition (6) or shopping (7).

In the posttest, fewer participants stated that the Townhall was originally a place of worship (2), exhibition (3) and shopping (1), while more participants stated that the Museum of History was originally a place for exhibitions (12). Two participants still thought that the Townhall was originally a place of worship, probably because the building is next to *Iskender Pasha* Mosque.

All participants knew about the original function of the Arsenal and *Gülbahar Hatun* Mosque, which is probably because they performed CHEP activities in those buildings.

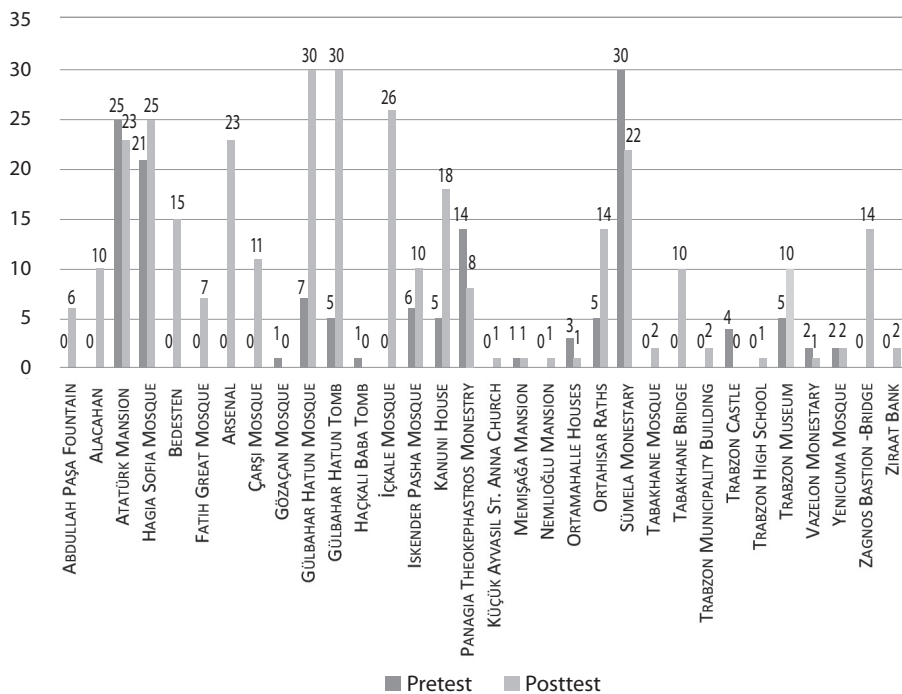

Figure 5. Results regarding cultural heritage assets in Trabzon

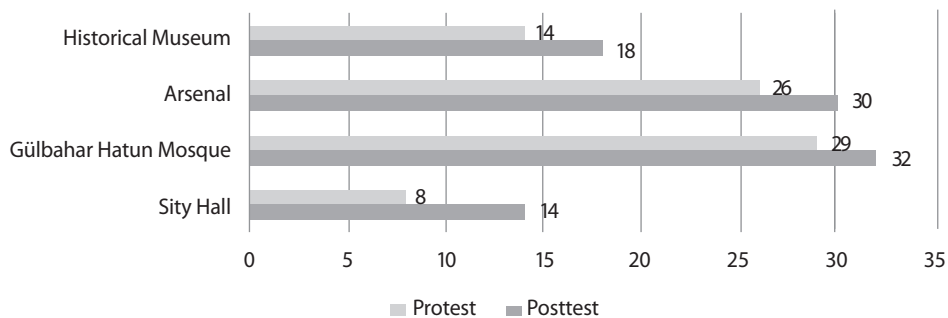

Figure 6. Results regarding the original function of the buildings

The results show that the CHEP activities taught participants about cultural heritage and allowed them to experience the cultural assets of the city first-hand, and thus helped them develop awareness and a sense of belonging.

Conclusion and evaluation

This study focused on cultural heritage education. The objective of the study was to raise students' awareness of the cultural heritage of Trabzon and turn them into individuals who can pass down that heritage to future generations. The results show that students who examine and experience cultural heritage firsthand are more aware

of the concept of cultural heritage and more knowledgeable about cultural heritage sites. The results indicate that the CHEP provides an interactive learning environment where students can learn about cultural heritage.

- The cultural heritage education program helped them
- learn about the cultural values of the city they live in;
- learn about the past and present;
- connect the past, present, and future;
- think of ways to adapt dysfunctional buildings to the present;
- reflect on the city's architectural values;
- recognize the importance of protecting cultural heritage;
- become more aware of the city's cultural heritage assets;
- experience the cultural heritage assets that they had never seen or heard before, or knew very little about;
- better understand the cultural heritage assets by carrying out activities in them;
- associate the cultural heritage assets with the period in which they were built.

The cultural heritage education program lasted eight-days, and it involved 13 activities. The results support our hypothesis that fun games and activities should be used to teach children about cultural heritage and make them aware of the importance of conserving the cultural heritage of the city they live in. Educators should carry out preliminary activities to develop student learning motivation and manage the process by using methods and strategies for increasing student engagement. First, future education programs should be student-centered. To achieve this, they should consist of age-appropriate and engaging activities appealing to the target audience. Besides, students should be informed about the purpose of activities. Second, future education programs should consist of activities that do more than just inform. Conferences and seminars are effective ways to quickly get across the right information. Besides, well-planned trips allow participants to learn by living and doing. Different methods and inquiry-based activities, such as dramatization, role-playing, games, pictures, poetry/story writing, etc., promote student engagement, interaction, and cooperation. Third, future education programs should draw participants' attention to a topic or problem and facilitate the process of problem-solving and thinking-discussing-sharing. Fourth, future education programs should encourage creative thinking rather than rote learning. To that end, local governments and institutions, including universities, should cooperate. Activities should also be held in different cities to expand the scope of cultural heritage and contribute to its protection and promotion.

In conclusion, children should be educated via various methods and strategies which raise their awareness of cultural heritage (games, field trips, art events, dramatization, etc.). Only when we make education in this field a natural part of life can we be sure that everyone will do their best to preserve cultural heritage and pass it on to future generations.

Acknowledgements

This study was part of *Nature Education and Science Schools Support Program: We Protect Our Cultural Heritage in Trabzon* project (118B510) initiated by the Scientific and Technological Research Council of Turkey (TUBITAK)his is a great opportunity to express our respect to our funders and extend our gratitude to all who supported us in any respect during the completion of the project.

References

- Aktüre, S. (1981). *19. Yüzyıl Sonunda Anadolu Kenti: Mekansal Yapı Çözümlemesi*. METU Faculty of Architecture Publication Cooperation.
- Arslan, F., Çağlar, L. M., & Gürbıyık, C. (2017). Kültürel Miras Kapsamında Kaybolmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Meslekler: Turgutlu Örneği. *Studies of the Ottoman domain (Osmanlı Hakimiyet Sahası Çalışmaları)*, 7(13), 211-247. <https://doi.org/10.19039/sotod.2017.72>
- Asatekin, G. (2004). *Kültür ve Doğa Varlıklarımız, Neyi, Niçin, Nasıl Korunmalıyız?* Republic of Turkey Ministry of Culture and Tourism General Directorate of Cultural Heritage and Museums, Publication No:104.
- Avcı, M., & Memişoğlu, H. (2016). Kültürel Miras Eğitimine İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri. *Elementary Education Online*, 15(1). <https://doi.org/10.17051/io.2016.58630>
- Aygün, N. (2005). *Onsekizinci Yüzyılda Trabzon'da Ticaret*. Serander.
- Cansever, T. (1997). "Şehir", *Cogito Kent ve Kültürü*, (Third Edition) P.8, (Summer 1996), İstanbul.
- Erşen, E. A. (2013). *Kırklareli Kentinin Korunmasında Çocukların Katılımı Üzerine Bir Araştırma*. VIII. Uluslararası Sinan Sempozyumu, 25-26 Nisan 2013, Edirne.
- Güleç Korumaz, S. A. (2015). *Kültürel Miras Yönetiminde Karar Destek Sistemlerinin Kullanımına Yönelik Bir Model Önerisi (Doctoral dissertation)*. Selçuk University, Institute of Natural and Applied Sciences.
- ICOMOS. (2013). *Turkey architectural heritage conservation charter*, http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf
- İslamoğlu, Ö. (2018). The importance of cultural heritage education in early ages. *International Journal of Educational Sciences*, 22, 19-25. <https://doi.org/10.31901/24566322.2018/22.1-3.1064>
- Kitson, A., Husbands, C., & Steward, S. (2011). *Teaching and learning history 11- 18. Understanding the past*. Open University Press.
- Negiz, N. (2017). Kentlerin Tarihsel Sürdürülebilirliğinde Kültürel Miras: Önemi ve Değeri Üzerine Düşünmek. *Akademia Doğa ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 3 (1), 159-172. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/adibd/issue/56413/787570>
- Oğuz, M. Ö. (2001). Küreselleşme ve ulusal kalıt kavramları arasında Türk Halk Bilimi. *Milli Folklor Dergisi*, 13(50), 5-8.
- Özatlı, N. S. and Bahar, M. (2010). Öğrencilerin Boşaltım Sistemi Konusundaki Bilişsel Yapılarının Yeni Teknikler İle Ortaya Konması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*,

- 10(2), 9-26. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aibuefd/issue/1499/18134>
- Özbaş, B. (2012). İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Kültürel Miras Eğitimi. In M. Safran (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Özen, H. Tuluk, Ö.İ. Engin H.E. Düzenli H.İ. Sümerkan, M.R. Tutkun, M. Demirkaya, F.Ü. Keleş, S. (2009). *Trabzon Kent İçi Kültür Varlıkları Envanteri*. Trabzon: Republic of Turkey Trabzon Governorship Provincial Culture and Tourism Directorate Publications.
- Uçar, M. (2014). İlköğretim Düzeyinde Kültür Varlığı ve Koruma Konularındaki Eğitiminin Etkinliği ve Sivil Toplum Örgütlerinin Eğitime Katkısının Değerlendirilmesi. *Megaron Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi*, 9(2), 85-102. <https://jag.journalagent.com/megaron/pdfs/MEGARON-02996-ARTICLE-UCAR.pdf>
- UNESCO (1972). *The convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage*. <https://whc.unesco.org/en/conventiontext/>
- Üstün Demirkaya, F., & Tuluk, Ö. (2018). Komnenos Hanedanlığı'ndan Osmanlı'ya Trabzon Mahalleleri: Kentsel Dinamikler Bağlamında Bir Fiziksel Gelişim Okuması. In A. S. Kubat et al. (Eds.), *II. Local Conference of the Network of Urban Morphology Proceeding Book* (pp. 713-724). MMU Culture Publications.
- Pandel, H. J. (2013). *Geschichtsdidaktik. Eine Theorie für die Praxis*. Wochenschau Verlag.
- Skounti, A. (2011). The lost ring: Unesco's world heritage and intangible cultural heritage. *Milli Folklor Dergisi*, 23(89), 28-40.
- Yeşilbursa C. C. (2011). *Sosyal Bilgilerde Miras Eğitiminin Öğrencelerin Somut Kültürel Mirasa Karşı Tutumlarına ve Akademik Başarılarına Etkisi (Doctoral disertation)*. Gazi University Graduate School of Educational Sciences.

Özge İslamoğlu

Karadeniz Technical University,
Department of Interior Architecture
Milli Egemenlik Caddesi Temiz Sokak No:11, 61080 Ortahisar/
Trabzon, Turkey
ozgesever@hotmail.com

Fulya Üstün Demirkaya

Karadeniz Technical University,
Department of Architecture
Milli Egemenlik Caddesi Temiz Sokak No:11, 61080 Ortahisar/
Trabzon, Turkey
fulyastn@ktu.edu.tr

Funda Kurak Açıcı

Karadeniz Technical University,
Department of Interior Architecture
Milli Egemenlik Caddesi Temiz Sokak No:11, 61080 Ortahisar/
Trabzon, Turkey
fundaacici@windowslive.com

Aylin Aras

Bursa Technical University,
Department of Architecture
152 Evler Mahallesi Eğitim Caddesi Yıldırım Bayezid Campus A
Block 322 / B, 16320 Yıldırım/BURSA, Turkey
aylin.aras@btu.edu.tr

Obrazovni program kulturne baštine za učenike srednje škole

Sažetak

U ovom istraživanju kreće se od pretpostavke da obrazovne metode primjerene dobi i razini obrazovanja primijenjene u ranoj dobi igraju stratešku ulogu u prenošenju kulturne baštine budućim generacijama. Cilj istraživanja bio je analizirati podatke dobivene provedbom projekta „TUBITAK 4004: Program obrazovanja za okoliš podrške prirodoslovnim školama: štitimo kulturnu baštinu Trabzona“. Trideset učenika niže srednje škole (peti, šesti, sedmi i osmi razred) iz Trabzona sudjelovalo je u provedbi projekta, sa sljedećim ciljevima: objasniti koncept kulturne baštine, podići razinu osviještenosti učenika o kulturnoj baštini Trabzona, poučiti učenike kako promicati i očuvati kulturnu baštinu Trabzona. Projekt se sastojao od četiri faze. Prvo je proveden pregled literature o kulturnoj baštini, nakon čega su, u drugoj fazi, provedeni predtestovi kako bi se procijenilo predznanje sudionika i njihova osviještenost o kulturnoj baštini. U sklopu treće faze projekta učenici su sudjelovali na seminarima, dramskim događajima, radionicama i putovali s ciljem doživljavanja kulturne baštine Trabzona. U četvrtoj fazi provedeni su posttestovi kako bi se procijenili znanje sudionika i njihova razina osviještenosti o kulturnoj baštini nakon provedbe projekta. Glavni cilj istraživanja bio je utvrditi utjecaj provedbe projekta na znanje i osviještenost učenika o kulturnoj baštini. Rezultati su pokazali da je OPKB unaprijedio razinu znanja sudionika. Prije OPKB-a nisu znali mnogo o kulturnoj baštini Trabzona, ali nakon provedbe projekta imali su više znanja i njihova svijest o temi istraživanja bila je na višoj razini. Rezultati također pokazuju da obrazovanje djece u području kulturne baštine treba provoditi putem raznolikih metoda.

Ključne riječi: grad; kulturna baština; obrazovanje; osviještenost o potrebi zaštite; Trabzon; urbana povijest.

Uvod

Kulturna baština i obrazovanje o kulturnoj ostavštini

Definicija i opseg kulturnoga nasljeđa promijenili su se tijekom povijesti. Danas ono obuhvaća civilne građevine, urbana i ruralna područja i nematerijalna dobra, uključujući grane kulture i umjetnosti (Güleç Korumaz, 2015, str. 14).

Kulturno nasljeđe je zbirka materijalnih i nematerijalnih dobara univerzalne vrijednosti koju su stvorile prošle generacije. UNESCO definira nasljeđe kao „našu ostavštinu iz

prošlosti, ono što danas živimo i ono što prenosimo budućim generacijama,” a kulturno nasljeđe definira kao „materijalno nasljeđe poput spomenika koji čine povijesno i konstruirano okruženje, te skupine zgrada i područja od arhitektonske vrijednosti (UNESCO, 1972).

Kulturno je nasljeđe širok pojam podijeljen u dvije kategorije: materijalno i nematerijalno. Materijalna kulturna baština obuhvaća opipljive artefakte i predmete. Nematerijalna baština naziva se „tradicionalnom kulturom“, „popularnom kulturom“ ili folklorom (Skounti, 2011). Konvencija o zaštiti svjetske kulture i prirodne baštine klasificira kulturnu baštinu u tri skupine: spomenici, skupine građevina i mjesta (UNESCO, 1972).

Kulturna baština je simbol i dokaz postojanja i kontinuiteta kulturnih skupina. Materijalna i nematerijalna kulturna baština uključuje povijesno-dokumentarne, estetsko-umjetničke, simboličke, društvene, religijske, duhovne i čak političke vrijednosti. Kao neobnovljivi izvor, kulturna baština je definirana konceptom „povjerenja“, što je važna vrijednost za društvo. Stoga je cijelo društvo odgovorno za prenošenje kulturne baštine budućim generacijama. Integracija ove ostavštine u suvremenom životu esencijalna je za kulturni kontinuitet (ICOMOS, 2013).

Kulturna baština obuhvaća sva materijalna i nematerijalna dobra koja sačinjavaju ili definiraju kulturni identitet nacije/zemlje ili naglašavaju razlike između nacije/zemlje i njezinih „drugih“. Kulturna ostavština vidljiva je u svim aspektima vrijednosnih sudova i znanja (Oğuz, 2001; Avcı & Memişoğlu, 2016).

Kulturna baština je kolektivno pamćenje društva. Ona pomaže društvu da položi test vremena i preda svoje osobine budućim generacijama. Od početka 20. stoljeća dominantna sila globalizacije uzrokovala je nestanak mnogih sastavnica kulturne baštine. U posljednje vrijeme raste broj propisa kojima se nastoji očuvati i objelodaniti lokalne i izvorne kulturne elemente. Stoga je koncept kulturne baštine postao važniji nego ikada prije (Arslan i sur., 2017).

Svako dobro urbane povijesti simbolizira urbano kulturno nasljeđe. Kulturna dobra sačinjavaju urbani identitet, što također pridonosi urbanoj kulturi. Dva navedena koncepta u važnoj su interakciji. Učenje urbane kulture samo iz knjiga nepotpuno je i kratkotrajno. Neposredno obrazovanje o kulturnoj baštini doživljavanjem i gledanjem osvještava ljude u dovoljnoj mjeri da kulturnu baštinu prenesu budućim generacijama.

Termin „obrazovanje za baštinu“ postao je popularan u mnogim zemljama (Engleska, Škotska itd.) od ranih 1900-ih, a kustosi, arheolozi, folkloristi i povjesničari umjetnosti počeli su ga koristiti u osamdesetim godinama 20. stoljeća. Taj termin obuhvaća aktivnosti učenja skrojene za bolje razumijevanje povijesti i kulture. To je pristup učenju i poučavanju povijesti i kulture koji koristi materijalna i nematerijalna kulturna dobra i informacije iz okoline. Ova vrsta obrazovanja osmišljena je kako bi se informiralo učenike o povijesti i kulturi i uvažavao doprinos raznih skupina umjetnosti i tehnologiji (Yeşilbursa, 2011, str. 67). Obrazovanje o kulturnoj baštini fokusira se na prepoznavanje i uvažavanje svih materijalnih i nematerijalnih dobara u mjestima

gdje ljudi žive te njihovu promidžbu i očuvanje (İslamoğlu, 2018). Obrazovanje o kulturnoj baštini promiče osjećaj obveze prema povijesnim i kulturnim vrijednostima i potiče ljude da prilikom planiranja u obzir uzmu vlastite doživljaje kulture i povijesti (Yeşilbursa, 2011, str. 67).

Obrazovanje za kulturnu baštinu pomaže djeci da razumiju ekonomske i društvene uvjete svojih predaka i prate tehnološki razvoj kroz povijest. Stoga se može reći da obrazovanje o kulturnoj baštini njeguje promjenu i kontinuitet te omogućuje djeci razumijevanje povijesnoga i kulturnoga kontinuiteta i obveze. Svako društvo ima prošlost i sjećanje koje ga razlikuje od drugih. Obrazovanje o kulturnoj baštini gradivni je element kolektivnoga pamćenja jer opisuje različita razdoblja. Ono potiče djecu da prepoznaju i sačuvaju ne samo lokalno nasljeđe već i svjetsku baštinu (Özbaş, 2012). U školama bi trebalo poučavati predmete kulturne baštine. Ipak, obrazovanje za kulturnu baštinu trebalo bi biti cjeloživotni proces, uključujući škole, ali ne samo njih.

Poučavanje o kulturnoj baštini je višedimenzionalni proces koji zahtijeva više od samoga obrazovanja. Autentična sredstva, predmeti, muzeji, arhivi, mjesta sjećanja i stvarne lokacije su mjesta povijesnoga obrazovanja izvan granica škole (Pandel, 2013). Kreativno poučavanje povijesti postaje smisleno s izvanškolskom i izvanučioničkom nastavom (Kitson, Husbands i Steward, 2011).

Dobra kulturne baštine su materijalne relikvije povijesnoga nasljeđa koja su svjedoci avanture ljudskoga roda. Stoga je od najveće važnosti učenicima osigurati obrazovanje o kulturnoj baštini integrirano s izvannastavnim aktivnostima. Grad je mjesto u kojemu se događa najaktivnije neposredno obrazovanje o kulturnoj baštini i urbanoj povijesti.

Gradovi kao mjesta učenja u obrazovanju o kulturnom nasljeđu

Grad je najveća materijalna tvorevina ljudi u njihovoj organizaciji života. On kanalizira i ograđuje život (Cansever, 1997, str. 3). Gradska zgrada, koju Platon definira kao „najveću vrlinu čovjeka”, također je dovršen proces. Gradovi su oduvijek bili najdinamičniji element društva – bilo poljoprivrednoga ili industrijskoga – i ostavili su duboke tragove u društvenom životu (Aktüre, 1981). Svi ti tragovi koji sačinjavaju i usmenu i pisanu povijest skriveni su u arheološkoj prošlosti grada, tj. kulturnoj baštini.

Kulturna baština dio je društvenoga identiteta koji se treba prenositi na buduće generacije kako bi postao trajna počast povijesti s kojom živi suvremeni čovjek. Tragovi i dokumenti iz svih razdoblja i kultura pomažu nam da očuvamo umjetnička djela i okolinu koja se suočava s prijetnjom degradacije, promjene i uništenja. Trebamo očuvati i materijalna i nematerijalna dobra jer ona predstavljaju simbole urbanoga života (Negiz, 2017).

Zakoni, propisi i konvencije važan su korak u zaštiti kulturne baštine. Ipak, obrazovanje je ključalno u podizanju svijesti javnosti o kulturnoj baštini jer za izgradnju društva koje brine o zaštiti i promidžbi kulturne baštine trebaju osviješteni pojedinci (Yeşilbursa, 2011, p.8).

Urbani prostori i građevine djeluju kao most između prošlosti i sadašnjosti, prenositelji urbanoga pamćenja budućim generacijama i predstavnici urbanoga identiteta. Potrebno

je usvojiti sadašnju perspektivu i očuvati prostore i građevine važne u svakom razdoblju, što zauzvrat čini da upoznajemo njihovu prošlost i škole arhitekture ranijih razdoblja te ih prenosimo budućim generacijama. Prakse očuvanja urbanoga prostora trebale bi se fokusirati na podizanje javne svijesti o okolišnim i kulturnim vrijednostima. Kada, uz njihove korisnike, razmatramo i urbane teksture i zgrade, veća je vjerojatnost da ćemo ih bolje očuvati. Trebamo dovoljno osvijestiti mlade kako bi voljeli i čuvali urbana dobra (Eršen, 2013; Asatekin, 2004, str. 18)

Obrazovanje o kulturnoj baštini i urbana kultura su nerazdvojivi. Grad je cjelina s vlastitim povijesnim i kulturnim vrijednostima i stanovnicima koji štite te vrijednosti. Iz navedenoga proizlazi da bi korisnici urbanoga prostora trebali naučiti sve o gradu od samoga grada, i da obrazovanje o kulturnoj baštini treba sadržavati sve elemente urbanoga. Stoga se ovo istraživanje fokusiralo na Trabzon, s njegovom bogatom kulturnom baštinom i povijesti.

Trabzon kao okolina učenja

Trabzon je kroz povijest bio dom mnogih civilizacija. To je grad koji čuva tragove svoje duge povijesti i prikazuje društvenu dinamiku svakog razdoblja u svojoj fizičkoj teksturi.

Povijest grada seže u davno sedamnaesto stoljeće prije Krista. Ipak, prema netaknutoj arhitektonskoj kulturi povijest grada počinje s dvorcem koji je izgrađen prije trećega stoljeća. Na jugu su *Yukarihisar* (Gornja tvrđava) zidine na brdu, na istoku i zapadu je *Ortahisar* (Srednja tvrđava) okružen dubokim dolinama, a na najsjevernijem dijelu grada su *Aşağihisar* (Donja tvrđava) zidine pokraj mora (Üstün Demirkaya i Tuluk, 2018).

Grad se sastoji od tri unutrašnja zida i predgrađa na istoku, zapadu i jugu. Unutarnje zidine ograđuju monumentalne civilne građevine poput hramova, palača, džamija, kupelji i medresa.

Registrirani broj građevina u gradu uključuje 43 džamije (deset su prvotno bile crkve koje su pretvorene u džamije nakon osmanlijskoga osvajanja grada 1461. godine, od kojih su dva bili *külliyeci*, tj. islamsko-otomanski društveni kompleks), 40 fontana i napisa, 12 kupelji, sedam svratišta, natkrivenu tržnicu *Bedesten*, tri mosta, četiri crkve, dva samostana, tri akvadukta, četiri tvrđave, četiri grobnice, 23 javne zgrade, 14 škola, tri hotela i mnoge palače, rezidencije i poduzeća (Özen i sur., 2009).

Inventar zgrada Trabzona sastoji se od zidina koje okružuju grad i mostova *Tabakhane* i *Zagnos* koji povezuju grad s vanjskim svijetom. Neke od ranih građevina su crkva *Panagia Chrysocephalos* (Zlatnoglave djevice) / Velika džamija *Fatih*; crkva Aja Sofija / *Hagia Sofija* džamija, crkva svete Eugenije / *Yeni Cuma* džamija (džamija Novi petak) i samostan za žene iz Komenos razdoblja, *İçkale* džamija, Iskender-pašina džamija, džamija *Gülbahar Hatun*, Abdullah-pašina fontana i Kavak fontana iz razdoblja Osmanskog Carstva, palača vlade, općinski, brzojavni i poštanski ured i arsenal iz kasnoga osmanskog razdoblja. Rezidencije koje nose tragove 19. i prve polovine 20. stoljeća uglavnom su u četvrtima *Ortahisar*, *Gülbahar Hatun* i *Çarşı*. *Vile Atatürk*,

Kostaki i *Nemlioglu* poprilično su prostrane i arhitektonski različite građevine koje su izgradile bogate obitelji.

Slika 1.

Utvrđivanje razine i podizanje svijesti o kulturnoj baštini

Svrha i metoda

Ovo istraživanje zasnovano je na podacima projekta nazvanog „TUBITAK 4004: Program obrazovanja za okoliš i podrške prirodoslovnim školama: Čuvamo kulturnu baštinu Trabzona” provedenoga 2018. godine.

Cilj projekta bio je pomoći učenicima u Trabzonu da nauče o konceptu kulturne baštine kroz djelovanje i život te podići razinu njihove osviještenosti o kulturnoj baštini grada, koji je bio dom brojnih civilizacija kroz povijest. Projektom se također nastojala podići razina svijesti učenika dovoljno da proslijede kulturnu baštinu budućim generacijama.

Uzorak istraživanja

Očuvanje kulturne baštine sredstvo je izgradnje veza između građana uvažavanja grada u kojem žive. Kulturna baština povezuje prošlost i budućnosti, stoga bi svi segmenti društva trebali biti svjesni važnosti i nužnosti očuvanja urbane kulturne baštine, s ciljem osiguravanja povijesnoga kontinuiteta. Obrazovanje je ključno pri oblikovanju percepcije građana zaštite kulturne baštine kao društvene obaveze. Ovo je istraživanje provedeno s učenicima niže srednje škole (peti, šesti, sedmi i osmi razredi) jer je Ministarstvo nacionalnoga obrazovanja (MNO) uključilo teme „kulturnih vrijednosti” i „kulturnih dobara” u kurikule tih razreda na osnovi pretpostavke da bi obrazovanje o kulturnoj baštini trebalo započeti u ranoj dobi.

Prvo smo stupili u kontakt s Upravom nacionalnoga obrazovanja Trabzona kako bismo uključili učenike koji žive u socijalno ugroženim četvrtima. Nakon toga smo kreirali *online* sustav prijave radi stupanja u kontakt s učenicima iz gradskoga centra. Uzorak je uključivao uskraćene učenike koji žive izvan grada u kojemu pohađaju nastavu jer ti učenici ne mogu uživati u kulturnoj baštini Trabzona zato što nemaju mnogo prilika boraviti u centru grada. Uskraćene učenike kontaktiralo je Ministarstvo obrazovanja. Učenici iz centra grada koji su se prijavili za sudjelovanje u istraživanju uključeni su u uzorak na osnovi sljedećih kriterija: (1) nedostatno poznavanje kulturne baštine i (2) nužne osobine ličnosti za populariziranje ciljanoga ishoda. Stoga, prvo smo učenike pitali: „Što je kulturna baština?” „Znaš li išta o kulturnoj baštini Trabzona?” „Napiši kulturna dobra Trabzona?”. Za sudjelovanje u istraživanju odabrani su učenici koji su imali teškoća u odgovaranju na pitanja. Također smo, preko Ministarstva, stupili u kontakt s ravnateljima i učiteljima kako bismo saznali uspjeh učenika, njihove vještine socijalne komunikacije, motivaciju i volju. Na osnovi tih kriterija sastavljen je uzorak od 30 učenika.

Ovo istraživanje imalo je cilj osvijestiti djecu o važnosti očuvanja kulturne baštine u ranoj dobi. Sudionici su pohađali obrazovni program osmišljen prema njihovim interesima i kompetencijama.

Tablica 1 prikazuje distribuciju učenika prema razredu i spolu.

Tablica 1.

Alati za sakupljanje podataka

Podatci su sakupljeni upotrebom Testa asocijacija riječima (TAR) i Testa vizualnoga prepoznavanja (TVP) kao predtesta i posttesta. Test asocijacija riječima sastoji se od dvije čestice, a Test vizualnoga prepoznavanja od deset čestica.

Test asocijacija riječima je standardna mjera u istraživanju veza između kognitivnih struktura i povezanih pojmova i koncepata u dugoročnom pamćenju (Özatlı i Bahar, 2010). Prva čestica TAR-a od sudionika traži da napišu riječi za koje smatraju da su povezane s idejom kulturne baštine. Druga čestica zahtijeva da napišu prvo što im padne na pamet kada razmišljaju o povijesnim građevinama u Trabzonu.

Test vizualnoga prepoznavanja uključivao je pitanja s višestrukim odgovorima čiji je cilj dobivanje informacija o dva aspekta. Prvo se sudionicima pokazalo pet zgrada i tražilo ih se da odaberu imena za koja su smatrali da pripadaju tim zgradama. Nakon toga su im postavljena pitanja: „Za koju svrhu/funkciju misliš da je zgrada, čiju fotografiju možeš vidjeti sa strane, izgrađena?“. Ispitanike se tražilo da odaberu odgovor za koji su smatrali da je točan.

Test asocijacija riječima (TAR) i Test vizualnoga prepoznavanja (TVP) korišteni su kao predtest i posttest kako bi se ustanovilo je li OPKB podigao razinu svijesti učenika o kulturnoj baštini.

Priprema obrazovnoga programa

Istraživanje je provedeno od 9. do 18. srpnja 2018. godine u Trabzonu u obliku obrazovnoga programa o kulturnoj baštini (OPKB) koji je uključivao 13 aktivnosti koje su osmislili akademici i edukatori prema kronologiji kulturne baštine Trabzona. Istraživački tim sastojao se od pedagoških stručnjaka u polju kulturne baštine i povijesti grada Trabzona, edukatora s iskustvom u obrazovnom upravljanju i planiranju te još jednog edukatora, tj. povjesničara umjetnosti. Tim se pobrinuo da su planirane aktivnosti primjerene dobi i važne za kulturnu baštinu. OPKB stručni tim, nadalje se, sastojao od stručnjaka iz različitih disciplina, poput arhitekture, unutrašnjega dizajna i obrazovanih znanosti.

Projekt se sastojao od četiri faze (Slika 2). Prvo je proveden pregled literature o kulturnoj baštini Trabzona. Nakon toga su provedeni predtestovi (asocijacija riječima i anketa vizualnoga prepoznavanja) sa sudionicima kako bi se procijenilo njihovo znanje i svijest o kulturnoj baštini Trabzona. Treća faza obuhvatila je osmodnevni program s 13 aktivnosti zasnovanih na povijesnoj kronologiji Trabzona. U četvrtoj je fazi proveden posttest (asocijacija riječima i upitnik vizualnoga prepoznavanja) sa sudionicima

kako bi se procijenilo njihovo znanje i svijest o kulturnoj baštini Trabzona. Glavni je cilj bio utvrditi je li projekt utjecao na znanje i svijest sudionika o kulturnoj baštini.

Slika 2.

Aktivnosti OPKB-a pomogle su sudionicima da dožive kulturnu baštinu grada. Aktivnosti projekta bile su kronološki povezane kako bi dočarale prošlost grada i poboljšale osjećaj pripadanja sudionika i njihov stav prema očuvanju grada. Aktivnosti su organizirane u četiri razdoblja kronološkim redoslijedom: 1) Najranije naselje u gradu, 2) Tragovi Bizanta u Trabzonu, 3) Razdoblje Osmanskoga Carstva i 4) Razdoblje Republike. Aktivnosti OPKB-a bile su sljedeće: 1) Seminari o našem gradu od prošlosti k sadašnjosti, 2) Učim u muzeju, 3) Priča o tome što smo zapamtili, 4) Putujmo i vidimo, 5) Umjetnici grada, 6) Detektivi kulturne baštine, 7) Koja sam građevina?, 8) Što trebam biti?, 9) Animacije prema fotografijama, 10) Povijesni put, 11) Priča o Osmanlijama u Trabzonu, 12) Izrađujem gradski album i 13) Glasnik zadnjih tragova staroga Trabzona. Sve aktivnosti odgovarale su razdobljima i bile međusobno povezane. Stoga su svi učenici sudjelovali u svim aktivnostima unutar propisanoga vremena. Cijeli projektni tim aktivno je sudjelovao u svim aktivnostima kako bi se osigurao kontinuitet obrazovnoga programa i evaluacije. Tablica 2 prikazuje metodu, trajanje, svrhu i sadržaj aktivnosti.

Aktivnosti Putujmo i promatrajmo i Učim u muzeju omogućile su sudionicima da dožive kulturnu baštinu kroz promatranje i izlete. Sudionici su stekli osobno iskustvo i povezali se s građevinama koje su posjetili, što je pomoglo u razvijanju osjećaja odgovornosti. Ostale aktivnosti uključivale su umjetničke i kulturne djelatnosti, učenje kroz igru i dramatizaciju s ciljem angažiranja učenika u OPKB-u i njihova razvijanja znanstvenoga i kritičkoga mišljenja i socijalnih vještina. Neke aktivnosti provedene su na mjestima kulturne baštine kako bi se omogućilo neposredno učenje, zadržavanje naučenoga i povezivanje s povijesnim građevinama.

Dugoročni cilj OPKB-a bio je podizanje svijesti sudionika o kulturnoj baštini Trabzona i njihova transformacija u građane koji prate izložbe i događaje u zgradama OPKB-a te prenose stečena iskustva i znanje svojim obiteljima i ljudima u vlastitom okruženju.

Tablica 2.
Aktivnosti OPKB-a

Aktivnost	Metoda i trajanje	Cilj	Sadržaj
Seminari o našem gradu od prošlosti do budućnosti	Seminar 60'	Informiranje sudionika o kulturnoj baštini Trabzona	Informiranje sudionika o kulturnoj baštini grada od antičkih vremena do osmanlijskoga osvajanja
Učim u muzeju	Promatranje 180'	Davanje pozadinskih informacija o kulturnoj baštini grada	Posjet sudionika gradskom muzeju kako bi vidjeli i razumjeli građevine ranijih razdoblja
Priča o tome što ostaje u našim umovima	Radionica Umjetnički događaji 60'	Integriranje ishoda učenja	Sudionici zapisuju što su zapamtili o aktivnosti Učim u muzeju
Idemo na izlete Putuj i vidi	Promatranje Ukupno 1020'	Predstavljanje dobara kulturne baštine grada Neposredno učenje o dobrima kulturne baštine grada Razvijanje osjećaja pripadnosti gradu Uspostavljanje veze između povijesnih zgrada i razdoblja u kojima su izgrađene	Posjet povijesnim građevinama prema kronološkom redoslijedu
Gradski umjetnici	Promatranje Terenska nastava Umjetnički događaji 120'	Pristupanje kulturnoj baštini iz perspektive estetike i ljepote kroz koordinaciju oka i ruke Podizanje svijesti sudionika o važnosti očuvanja kulturne baštine grada	Sudionici crtaju zadanu zgradu
Detektivi kulturne baštine	Igra Terenska nastava Umjetnički događaji 90'	Povezivanje terminologije povijesnih artefakata sa zgradama	Igra Lov na blago: sakrivanje kartica na neočekivanim mjestima i njihovo pronalaženje korištenjem vizualnih informacija i naputaka
Koja sam građevina?	Igre 90'	Pomaganje sudionicima da razviju osjećaj pripadnosti kulturnoj baštini i postanu svjesni važnosti njezina očuvanja	Korištenje slikovnih kartica i slika za opisivanje građevina
Što bih trebao/la biti?	Dramatizacija 90'	Podizanje svijesti sudionika o važnosti očuvanja i unapređenja kulturne baštine Pretvaranje sudionika u informirane građane koji vide vezu između kulturne baštine i sadašnjosti i prenose tu kulturu na buduće generacije	Oluja ideja o prenamjeni građevina

Aktivnost	Metoda i trajanje	Cilj	Sadržaj
Animacija prema fotografijama	Dramatizacija 90'	Poučavanje sudionika o urbanoj povijesti i kulturnim vrijednostima na samome mjestu i pomaganje učenicima kako bi uvažavali životne stilove prošlih civilizacija	Sudionici dramatiziraju prizore na osnovu starih fotografija
Povijesna staza	Igre 60'	Predstavljanje perioda Prenošenje perioda u urbanu teksturu kronološkim redom i pomaganje sudionicima da vide vezu između povijesnih građevina i razdoblja u kojima su izgrađene	Sudionici postavljaju slikovne kartice na povijesnu stazu kronološkim redoslijedom
Priča o Osmanlijama u Trabzonu	Igre, Terenska nastava Umjetnički događaji 90'	Pristupanje kulturnoj baštini iz perspektive estetike i ljepote kroz koordinaciju oka i ruke	Crtanje po točkama: sudionici crtaju danu građevinu slijedeći istočkane linije
Izrađujem gradski album	Radionice Umjetnički događaji 90'	Uvažavanje kulturne baštine Pomaganje sudionicima da integriraju svoje znanje o kulturnoj baštini koristeći ishode učenja, tj. aktivnosti (izleti, posjete muzeju, seminari itd.)	Sudionici koriste kulturnu baštinu, vizualne i ostale informacije prilikom izrade albuma
Glasnik o zadnjim tragovima staroga Trabzona	Radionice Umjetnički događaji 90'	Pomaganje sudionicima u integraciji znanja na osnovi njihovih doživljaja, tj. iskustava	Sudionici koriste slike dobara kulturne baštine i informacije kako bi priredili glasnik

Rezultati

Koristili smo razne metode kako bismo ispitali ulogu koju je odigrao grad (kao okolina učenja) u obrazovanju o kulturnoj baštini. S tim ciljem uključili smo učenike u aktivnosti OPKB-a i zatim testirali njihovo znanje i razinu osviještenosti. Koristili smo Test asocijacija riječima i Test vizualnoga prepoznavanja kako bismo utvrdili jesu li OPKB aktivnosti poboljšale znanje i svijest učenika. Interval između predtesta i posttesta bio je osam dana.

Rezultati predtesta pokazali su da sudionici općenito nisu znali puno o kulturnoj baštini Trabzona, a ni o njezinim posebnostima. Rezultati posttesta pokazali su da je OPKB znatno poboljšao njihovo znanje i svijest o kulturnoj baštini općenito, a i o njezinim posebnostima.

Rezultati su grupirani kako slijedi:

- 1) Poznavanje ideje „kulturne baštine”
- 2) Znanje sudionika o kulturnoj baštini Trabzona
- 3) Prvobitne namjene dobara kulturne baštine u Trabzonu

Znanje sudionika o ideji kulturne baštine

U sklopu TAR predtesta tražili smo sudionike da zapišu deset riječi/ideja koje im padaju napamet kada razmišljaju o konceptu „kulturne baštine”.

Uzorak je obuhvatio 30 učenika. Sudionici su definirali kulturnu baštinu kao „povijesna dobra” (n = 19), „kulturu” (n = 14), „povijest” (n = 13), „muzeje” (n = 8), „prošlost” (n = 8), „baštinu” (n = 7) i „džamije” (n = 7). Također su, u manjoj mjeri, koristili sljedeće termine: „samostani”, „staro”, „znanje”, „naše vrijednosti”, „naše jastvo”, „most”, „vile”, „budućnost”, „nacija”, „građevine iz naše prošlosti”, „generacija”, „polaganje prava”, „pradavne skulpture”, „oltari”, „povijesne kuće”, „zemlja”, „poštovanje”, „djeca”, „bogatstvo”, „putovanje”, „društveno”, „davno”, „grad”, „jedinstvo”, „osmanlijska arhitektura”, „Mimar Sinan”, „zlatno”, „društvo”, „naši predci”, „temelji”, „naši instrumenti”, „naše narodne pjesme”, „pradavne kulture”, „tradicije/običaji”, „priče”, „naša odjeća”, „naša kuhinja”, „povijesni predmeti”, „artefakti”, „antikviteti”, „povijesna mjesta”, „stare zgrade”, „vlasništvo”, „očuvanje”, „prisjećanje”, „osviještenost”, „uvažavanje”, „Grci”, „civilizacije”, „zgrade”, „prijašnje države”, „crkve”, „palace” i „kulturne vrijednosti”.

Nakon obrazovnog programa o kulturnoj baštini (aktivnosti i terenska nastava) primijenili smo TAR kao posttest kako bismo utvrdili koliko su sudionici naučili o kulturnoj baštini Trabzona općenito i specifično.

U okviru TAR-a (posttest) tražili smo od sudionika da napišu deset riječi/ideja koje im padnu na pamet kada pomisle na pojam kulturne baštine. Oni su definirali kulturnu baštinu sljedećim riječima: „baština” (n = 14), „povijesna dobra” (n = 14), „povijest” (n = 11), „prošlost” (9), „očuvanje” (n = 6), „polaganje prava” i „briga” (n = 5). Također su, u manjoj mjeri, koristili riječi poput „stara džamija”, „blago”, „arhitektonske strukture”, „naši predci”, „Osmanlije”, „čovječnost”, „tradicije”, „Trabzon”, „crkve”, „upotrebu”, „kovanje oštrica”, „kulturno bogatstvo”, „znanje”, „ljubav”, „poštovanje”, „društveno”, „davni narodi”, „obnavljanje”, „nematerijalni značaj”, „materijalni značaj”, „Ataturk”, „pomično”, „nepomično”, „umjetnost”, „znanost”, „materijalna baština”, „drvo”, „kamen”, „mjesta”, „projekti”, „regije”, „stare stvari”, „stari alati”, „davna vremena”, „ulice”, „Ataturk vila”, „hram Gülbahar Hatun”, „Bedesten” i „Fatih Büyük džamija”.

Slika 3 sadrži usporedbe odgovora sudionika na predtestu i posttestu. U predtestu sudionici su povezivali pojam kulturne baštine većinom s „povijesnim artefaktima”, „kulturom” i „povijesti”. U posttestu taj su pojam povezivali većinom s „povijesnim artefaktima” i „baštinom”, nakon čega je slijedila „povijest” i „prošlost”.

Rezultati predtesta i posttesta pokazuju da je OPKB poboljšao razinu znanja sudionika. Prije OPKB-a oni nisu znali puno o kulturnoj baštini, a nakon programa definirali su je na drugačiji način i uglavnom su bili svjesni njezine važnosti. Zadnji dan su prilikom definiranja kulturne baštine koristili specifičnije termine nego na početku projekta. Riječi „očuvanje”, „polaganje prava”, „briga”, koje nisu upotrebljavali u predtestu, bile su očite u posttestu. Ovo je pokazatelj pozitivnog utjecaja OPKB-a na znanje i svijest sudionika o kulturnoj baštini.

Slika 3.

Također smo koristili Test vizualnoga prepoznavanja (TVP) prije i nakon provedbe projekta kako bismo utvrdili njegovu učinkovitost u poučavanju sudionika o temi kulturne baštine. Test se sastojao od dvije faze. Prvo su sudionicima prikazane fotografije šest građevina i tražilo ih se da spoje fotografije s imenima. Nakon toga smo im postavili pitanje: „Za koju svrhu je izgrađena zgrada X koju vidiš na fotografiji?”

U predtestu svi sudionici su prepoznali Atatürkovu vilu, jednu od slavni gradskih zgrada. Također su prepoznali Aja Sofija džamiju (n = 28) i Arsenal (n = 23), Gülbahar Hatun džamiju (n = 13), Iskender-pašinu džamiju (n = 8) i Bedesten (n = 5). U posttestu svi su sudionici prepoznali vilu Atatürk, Aja Sofija džamiju i Oružarnicu. Također su prepoznali Gülbahar Hatun džamiju (n = 28), Bedesten (n = 24) i Iskender-pašinu džamiju (n = 22).

Slika 4.

U predtestu vizualnoga prepoznavanja svi su sudionici točno spojili samo fotografiju Ataturkove vile s njezinim imenom. Ipak, svi su točno spojili fotografije Aja Sofija džamije, Arsenala i vile Atatürk s njihovim imenima u posttestu. U predtestu samo je šest sudionika točno spojilo fotografiju i ime Bedesten, dok je u posttestu to učinilo njih 22. U predtestu samo je devet sudionika točno spojilo fotografiju Iskender-pašine džamije, a u posttestu je to učinilo njih 20.

Rezultati su pokazali da je OPKB znatno popravio razinu znanja i svijesti sudionika o kulturnoj baštini Trabzona općenito i specifično.

Znanje sudionika o kulturnoj baštini Trabzona

Obrazovani program kulturne baštine omogućio je sudionicima učenje o kulturnoj baštini kroz aktivnost, život i promatranje. Nakon provedbe programa učenici su više prepoznavali i cijenili kulturnu baštinu grada. Aktivnost Putujmo i gledajmo pružila im je priliku da posjete povijesne građevine. Na taj načini naučili su gdje su te zgrade izgrađene i kako su prenamijenjene, što je povećalo svijest sudionika i njihovo uvažavanje kulturnih vrijednosti grada. Njihovi odgovori na česticu *Napiši kulturna dobra Trabzona* u TAR-u grupirani su u pet tema:

- Pogrešno nazvane građevine [Pašina džamija (1), Medresa crkva (1), hram Nurbahar Hatun (2) i Kuća rata (1)]
- Imenovanje građevina na osnovi strukture, tj. namjene [medresa (1), džamija (1), tvrđava (5) i akvadukt (2)]
- Korištenje imena četvrti za zgrade [Pamukkale (1), Uzungöl (4), Akçaabat (1), Trabzon (1) i Sera jezero (3)]
- Građevine koje nisu u Trabzonu [ruševine Santa (2)- Selimova džamija (1) – Djevojačka kula Edirne, (1), Malabağdi jezero (1) i Ortahisar tvrđava (1)]
- Građevine u Trabzonu [Sümela samostan (30), Atatürk vila (25) i Aja Sofija džamija (21)]

U predtestu pola je sudionika napisalo građevine koje su već bile vrlo popularne (Sümela samostan, Atatürkova vila i Hagia Sofija džamija). Neki su ispitanici naveli džamiju Gülbahar Hatun (n = 7), Kanunijevu kuću (n = 5) i Iskender-pašinu džamiju (n = 6), koji su u Tarbzonu. Ipak, nitko od sudionika nije napisao druge građevine, ili ih je napisalo samo nekoliko.

U posttestu ni jedan od sudionika nije ponovio pogreške iz predtesta (pogrešno imenovanje zgrada, navođenje zgrada koje nisu od povijesne vrijednosti ili građevina koje nisu iz Trabzona, korištenje imena četvrti za građevine ili imenovanje zgrada na osnovi njihove strukture, tj. namjene). Suprotno tome, u posttestu sudionici su napisali mnoge povijesne zgrade koje nisu naveli u predtestu (Bedesten, Nova džamija, Zagnos kula, akvadukt, Abdullah-pašina fontana, *Alacahan*, *Içkale* džamiju, Nemlioğlu vila, Memiş-agina vila, Arsenal, Gradska vijećnica Trabzona, Tabakhane most, Büyükk Fatih džamija, Tabakhane džamija, *Çarşı džamija*, botanički vrt, crkva svete Ane, ulica Kunduracılar, kuće u Orta mahali, srednja škola Trabzon, Zagnos most i Ziraat banka). Ovaj rezultat pokazao je da su aktivnosti OPKB-a upoznale sudionike s brojnim povijesnim zgradama u gradu. Vrlo je važno da su sudionici napisali sve građevine koje su posjetili i u kojima su izvodili aktivnosti. Na primjer, sudionici su igrali igru Detektivi kulturnoga nasljeđa u džamiji Gülbahar Hatun, *što im je svima pomoglo da se sjete te džamije kao jedne od važnih povijesnih građevina grada*. Također su sudjelovali u dramatizaciji i igrali igru Umjetnici grada u džamiji Aja Sofija, nakon čega ju je 25 učenika navelo kao jednu od povijesnih zgrada grada. Atatürkova vila još je jedna građevina koju je naveli većina sudionika (n = 23), što ne iznenađuje s obzirom da su u njoj proveli aktivnost Animacija prema fotografijama. Rezultati posttesta pokazuju da su OPKB aktivnosti (posjeti, igre, dramatizacija i učenje kroz aktivnost i život) značajno poboljšale zadržavanje znanja.

Obrazovni program kulturne baštine također je uključivao seminare i videa građevina koje nisu bile uključene u plan putovanja. Sudionici su se također sjetili tih građevina i napisali njihova imena u posttestu. Ipak, sudionici su naveli i imena nekoliko zgrada koje nisu posjetili umjesto onih koje su posjetili. Na primjer, napisali su Nemlioğlu vila (1), Kızlar samostan (8), Orta mahala (1), Vazelon samostan (1), Memiş-agina vila (1) itd.

Slika 5.

Rezultati o prvobitnim namjenama dobara kulturne baštine Trabzona

U drugom dijelu TVP-a pitali smo sudionike koja je prvobitna svrha Gradske vijećnice, hrama Gülbahar Hatun, Gradske arsenala i Povijesnoga muzeja. Učenici su dali vrlo raznolike odgovore o prvotnoj namjeni Gradske vijećnice i Povijesnoga muzeja. Vjerovali su da su to prvotno bila mjesta namijenjena bogoslužju (4), izložbama (6) ili trgovanju (7).

U posttestu nekoliko je sudionika izjavilo da je Gradska vijećnica prvotno bila mjesto bogoslužja (2), održavanja izložbi (3) i trgovanja (1), dok je više sudionika

izjavilo da je Povijesni muzej prvotno bio mjesto Izložbi (12). Dva sudionika još su uvijek smatrala da je Gradska vijećnica izvorno bila mjesto bogoslužja, vjerojatno jer je građevina pokraj džamije Iskender-paše.

Svi su sudionici znali za izvornu namjenu Arsenala i Gülbahar Hatun džamije, vjerojatno zbog toga što su u tim građevinama izvodili aktivnosti OKPB-a.

Slika 6.

Rezultati pokazuju da su aktivnosti OPKB-a poučile sudionike o kulturnoj baštini i predstavljale priliku za neposredan doživljaj kulturnih dobara grada i stoga im pomogle da podignu razinu osviještenosti i osjećaj pripadanja.

Zaključak i evaluacija

Ovo istraživanje usredotočilo se na obrazovanje o kulturnoj baštini. Cilj istraživanja bio je podići razinu osviještenosti učenika o kulturnoj baštini Trabzona i osposobiti ih za prenošenje te baštine budućim generacijama. Rezultati pokazuju da su učenici koji neposredno istražuju i doživljavaju kulturnu baštinu svjesniji ideje kulturne baštine i znaju više o mjestima kulturne baštine. Rezultati pokazuju da OPKB osigurava interaktivnu okolinu učenja u kojoj učenici imaju priliku učiti o kulturnoj baštini.

Program obrazovanja o kulturnoj baštini pomogao im je da:

- steknu znanje o kulturnim vrijednostima grada u kojemu žive
- nauče o prošlosti i sadašnjosti
- povežu prošlost, sadašnjost i budućnost
- osmisle načine prilagodne nefunkcionalnih zgrada sadašnjosti
- razmisle o arhitektonskim vrijednostima grada
- prepoznaju važnost očuvanja kulturne baštine
- postanu svjesni dobara kulturne baštine grada
- dožive dobra kulturne baštine koja nikada nisu vidjeli, za koja nisu čuli ili o kojima su znali vrlo malo
- bolje razumiju dobra kulturne baštine provodeći aktivnosti u njima
- povežu dobra kulturne baštine s razdobljima u kojima su izgrađena.

Program obrazovanja o kulturnoj baštini trajao je osam dana i uključivao 13 aktivnosti. Rezultati podržavaju našu hipotezu da zabavne igre i aktivnosti treba primijeniti prilikom poučavanja djece o kulturnoj baštini i njihova osvještavanja o važnosti očuvanja kulturne baštine grada u kojem žive. Edukatori bi trebali provesti preliminarne aktivnosti kako bi motivirali sudionike na učenje i upravljati procesima u kojima se koriste metode i strategije za promociju angažmana učenika. Prvo, budući obrazovani programi trebali bi se usredotočiti na učenike. Kako bi se to postiglo, oni trebaju obuhvaćati motivirajuće aktivnosti primjerene dobi i privlačne za učenike. Osim toga, učenici bi trebali biti informirani o svrsi aktivnosti. Drugo, budući obrazovni programi trebaju se sastojati od aktivnosti koje čine više od pukoga informiranja.

Konferencije i seminari su učinkoviti načini brzoga prenošenja informacija. Osim toga, dobro planirani izleti omogućuju sudionicima učenje kroz život i aktivnosti. Različite metode i aktivnosti zasnovane na istraživanju, poput dramatizacije, igranja uloga, igara, slika, pisanja priča i poezije itd. promoviraju angažman, suradnju i interakciju učenika. Treće, budući obrazovni programi trebaju zainteresirati učenike za temu ili problem i omogućiti proces rješavanja problema i razmišljanja/rasprave/dijeljenja. Četvrto, budući obrazovni programi trebaju potaknuti kreativno mišljenje, a ne učenje napamet. S tim ciljem, lokalne vlasti i institucije, uključujući sveučilišta, trebaju surađivati. Aktivnosti bi se također trebale provoditi u različitim gradovima kako bi se proširio raspon kulturne baštine i doprinijelo njezinom očuvanju i promidžbi.

Zaključno, djeci bi trebalo osigurati obrazovanje koje će ih osvijestiti o pitanju kulturne baštine kroz raznolike metode i strategije (igre, izleti, umjetnički događaji, dramatizacije i sl.). Samo kada ovo obrazovanje postane dijelom života možemo biti sigurni da će svaka osoba dati najbolje od sebe da očuva kulturnu baštinu i prenesu je budućim generacijama.

Zahvale

Ovo istraživanje je dio projekta Znanstvenoga i tehnološkoga vijeća Turske (TUBITAK) 118B510 „Program obrazovanja za okoliš i podrške prirodoslovnim školama: štitimo kulturnu baštinu Trabzona“. Ovom prilikom želimo izraziti našu zahvalnost svima koji su omogućili financijsku i drugu potporu tijekom provedbe projekta.